

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Lärosäte: Lunds universitet
Forskarutbildningsämne: pedagogik
Licentiatexamen: ja
Doktorsexamen: ja

Skriv en självvärdering per utbildning som leder fram till examen inom det forskarutbildningsämne som ska utvärderas. Självvärderingen baseras på kvalitetsaspekter och bedömningsgrunder inom aspektområdena:

- miljö, resurser och område
- utformning, genomförande och resultat
- uppföljning, åtgärder och återkoppling

samt de tre perspektiven:

- arbetslivets perspektiv
- studenters perspektiv
- jämställdhetsperspektiv.

Beskriv kortfattat samt analysera och värdera med exempel hur den utvärderade utbildningen uppfyller bedömningsgrunderna för varje aspekt inom aspektområdena och för perspektiven. Självvärderingen ska utgå från aktuella förhållanden för utbildningen. Beskriv såväl styrkor som identifierade utvecklingsområden samt hur arbetet med uppföljning, vidtagna och planerade åtgärder och återkoppling sker både för att utveckla utbildningen och för att säkerställa att utbildningen har hög kvalitet.

En mer preciserad vägledning till lärosäten vad gäller aspekter och bedömningsgrunder finns i *Vägledning för utvärdering av utbildning på forskarnivå*, bilaga 1.

Självvärderingen bör sammanlagt inte överstiga 75 000 tecken inklusive mellanslag (cirka 25 A4-sidor i 12 punkters storlek), exklusive lärosätets ifyllda tabeller.

Aspektområde: område, miljö och resurser

Aspekt: Forskarutbildningsämne

Bedömningsgrund:

Avgränsningen av forskarutbildningsämnet och dess koppling till den vetenskapliga/konstnärliga grunden och beprövad erfarenhet är välmotiverad och adekvat. Forskarutbildningsämnets relation till området för forskarutbildning är adekvat (för de lärosäten som har examensrätt för område för forskarutbildning).

Pedagogik vid Lunds universitet är sedan 2009 en avdelning vid Sociologiska institutionen, som hyser tre separata ämnen med varsin forskarutbildning: pedagogik, socialantropologi och sociologi. Både integrationen i en institution med flera ämnen och det nära samarbetet inom forskning och forskarutbildning vid Samhällsvetenskapliga fakulteten säkerställer en teoretisk, metodisk och empirisk bredd och en grad av internationalisering som kan anses vara unik för pedagogikstudenter i Sverige. Samtidigt möjliggör seminarieverksamheten och olika nätverk som i många fall samordnas med andra pedagogiska institutioner i Sverige och andra nordiska länder att doktoranderna kan fördjupa sig i pedagogisk teori, metod och empiri – fast i nuläget med ett tydlig fokus på skandinaviska länder både vad gäller innehåll och undervisningsspråk på doktorandkurser med pedagogisk profil.

Pedagogik vid Lunds universitet definieras enligt den allmänna studieplanen för utbildning på forskarnivå som ett brett ämnesområde som berör globala frågor såväl som händelser och relationer mellan individer och grupper. Pedagogisk forskning syftar till att ge bättre insyn i villkoren för lärande, kunskapsbildning och utveckling, med hänsyn tagen till utbildningspolitik, utbildningssituationer, arbetsliv och fritid. Viktiga aspekter innefattar t. ex. att definiera, problematisera och möta kunskapsbehov och värderingar, att analysera samspelet mellan en arbetsorganisation, ledning och utbildning/utvecklingsinsatser, att analysera det mångkulturella samhällets betydelse för människors utbildning och utveckling, att kritiskt granska processer av styrning och utvärdering inom utbildning, att analysera och framarbete nya roller inom nya medier och digitala teknologier, samt att underbygga våra iakttagelser av pedagogiska fenomen och processer med teoretiska begrepp som kan bidra till teoriutvecklingen inom pedagogikämnet. Pedagogiska teoretiska och empiriska studier av sociala och samhälleliga processer och strukturer genomförs båda på makronivå och mikronivå, och använder sig av båda kvalitativa och kvantitativa metoder.

Pedagogikämnet delar många vetenskapsfilosofiska, teoretiska och metodologiska ingångar med andra ämnen inom samhällsvetenskap och humaniora, men blickar tillbaka på en lång vetenskapstradition som självständigt ämne. Redan under upplysningstiden inrättades professorer för pedagogik, vilket återspeglade de nya perspektiven på barndom, fostran och utbildning, samt en ny öppenhet för värden som tolerans, emancipation och lika värde. I Sverige inrättades ämnet pedagogik i början av 1900-talet. Vid Lunds universitet finns pedagogik sedan 1911, då det inrättades en lärostol i psykologi och pedagogik. År 1956 ersattes denna av två professorer, en i psykologi och en i pedagogik och pedagogisk psykologi. Benämningen av den senare professuren ändrades till enbart pedagogik år 1970. I forskarutbildningen ingår licentiatexamen som en möjlig etapp, men den används i mycket liten utsträckning.

Aspektområde: område, miljö och resurser

Aspekt: Personal

Bedömningsgrunder:

A. *Antalet handledare och lärare och deras sammantagna kompetens är adekvat och står i proportion till utbildningens innehåll och genomförande.*

Vid avdelningen för pedagogik finns i nuläget sex tillsvidareanställda lärare (en professor, två docenter, tre lektorer) och en vikarierande lektor; dessutom en seniorprofessor och en senioradjunkt som bara i mycket liten utsträckning är inblandade i forskarutbildningen. Det ringa antalet anställda lärare innebär att vi mycket noggrant måste hushålla med våra personalresurser för att på ett tillfredställande sätt kunna täcka handlednings- och undervisningsbehoven. En pågående utlysning av en biträdande lektor i pedagogik kan förhoppningsvis bidra till att stabilisera personalsituationen och tillgodose kompetensförsörjningsbehovet. En av våra lektorer har ansökt om docentkompetens, vilket kommer att tillföra ytterligare handledarresurser på doktorandnivå. Dessutom finns möjligheten att använda sig även av andra lärarresurser inom Sociologiska institutionen där det finns överlappningar i forskningsintresse, -teori eller -metod. Denna möjlighet har använts t. ex. för den interna rekryteringen av betygsnämndsledamöter och vid den interna opponeringen när avhandlingsarbetet presenteras vid institutionen (Avhandling på gång; se nedan för fler detaljer). Teoretiskt har vi även möjlighet till ämnesövergripande handledning – t. ex. handleder en av våra docenter en doktorand i kulturgeografi som forskar om skolor i Tanzania – men pedagogikdoktorander hos oss har i nuläget endast pedagoger som handledare.

Även om antalet lärare på pedagogiska avdelningen är litet så sträcker sig lärarnas forskningsintressen och -aktiviteter över ett brett och varierat område inom pedagogik. Denna breda expertis, tillsammans med anknutna forskningsnätverk, säkerställer ett relativt flexibelt utgångsläge för doktorander som påbörjar sina forskarstudier hos oss. Våra aktiva forskningsområden omfattar i nuläget

- pedagogisk teori, filosofi och idéhistoria, med särskild inriktning mot poststrukturalistisk och posthumanistisk teoribildning,
- skolforskning och lärarutbildning, med särskilt fokus på (1) utvärdering, (2) digitala teknologier, (3) pedagogisk retorik och (4) privatisering och marknadisering av utbildning,
- arbetspedagogik, vuxenpedagogik och folkbildning, med särskilt fokus på lärande, kompetensutveckling och ledarskap samt interkulturella lärandemiljöer,
- globala processer inom utbildning och jämförande pedagogik, med särskilt fokus på transnationell utbildningspolitik, styrning och kunskapsöverföring samt utbildning i utvecklingskontexter.

Sociologiska institutionen har totalt åtta forskarmiljöer. Våra lärare och doktorander ingår i tre av dem: Familj, migration och välfärd, Posthumanistisk pedagogik och School as contested space. De två sistnämnda har initierats och samordnas av pedagoger. Dessutom är en ny forskarmiljö inom arbetsliv och arbetslivspedagogik under uppbyggnad med pedagoger som drivkraft. Verksamheten i forskarmiljöerna utgörs av seminarier av olika slag,

t. ex. presentationer av egen forskning, föredrag av inbjudna gäster, kamratgranskning av forskningsansökningar och diskussion av utkast till publikationer. Alla de fyra miljöerna där pedagoger ingår arbetar tvärvetenskapligt.

Pedagoger i Lund har under en lång tid ansvarat för eller medverkat i ett flertal externt finansierade forskningsprojekt. De pågående forskningsprojekten inbegriper:

- 2013–2017, Villkor för lärararbetets organisering, möjligheter att göra kvalitetsdrivande lärarbete en aspekt av psykosocial arbetsmiljö, AFA Försäkringar
- 2013–2018, Networked Authoritarianism: China in the Digital Age, Vetenskapsrådet
- 2016, Forskningsstrategiska satsningar och regional kunskapsutveckling, Helsingborgs stad
- 2016–2018, Nation versus Ethnicity: Educating Ethnic Minorities in South-West China, Crafoordska stiftelsen

Avslutade, externt finansierade forskningsprojekt sedan 2001 innefattar t. ex.:

- 2000–2002, Didaktik och retorik i forskarutbildningen, Rådet för högre utbildning
- 2001–2003, Unga möter folkbildningen, Utbildningsdepartementet
- 2001–2006, Retorikens didaktik. Didaktikens retorik. Retoriken och dess övningar som en väg till skolans och högskolans kommunikativa mål, Vetenskapsrådet
- 2002–2005, Nationellt pilotprojekt för behörighetsgivande pedagogisk utbildning för högskolelärare, Högskoleverket
- 2003, Lärares arbetsplanering (LAP-projektet), Vetenskapsrådet och Skånekommuner
- 2003–2006, Utveckling av seminariet som vetenskapligt och pedagogiskt instrument för doktorander. Ett tvärdisciplinärt retoriskt projekt, Rådet för högre utbildning
- 2004–2008, Collaborative Research Centre 640 (Vocational education as representation of social order in China and Argentina), German Research Agency (DFG)
- 2007, Problemlösning i förskolan, Vetenskapsrådet
- 2008–2013, The Scholarship of Teaching and Learning: Its constitution and its transformative potential, Vetenskapsrådet och Sida i samarbete med National Research Foundation South Africa
- 2009, Transnational Tendencies and Nordic School Development, NORDFORSK
- 2010–2011, Avreglering av utbildning i Kina, Crafoordska stiftelsen
- 2012–2015, Cash Cow, Civil Space or Cooptation: Private Schools in Urban China, Riksbankens jubileumsfond

Pedagogiska avdelningen i Lund har sedan 2001 genererat 439 publikationer; under de senaste fem åren innefattar det 21 böcker och rapporter, 34 tidskriftsartiklar, 85 bokkapitel och konferenspapper samt 17 övriga publikationer. Under samma period har även tre doktorsavhandlingar publicerats, vilket ger en totalsumma av 166 publikationer. En av våra läroböcker – *Pedagogisk retorik* (2011, Natur och Kultur) – fick ett hedersomnämmande i Natur & Kulturs manustävling för den nya lärarutbildningen. Senast har vi medverkat i läroboken *Bortom PISA. En introduktion till internationell och jämförande pedagogik* (2017, Natur och Kultur, red. Landahl & Lundahl). Boken *Anställningsbarhet: Perspektiv från utbildning och arbetsliv* (2016, Studentlitteratur, red. Berglund & Fejes), där två av våra

lärare medverkade, och boken *Interkulturella perspektiv. Pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer* (2016, Studentlitteratur, red. Bergstedt & Lorentz), där en av våra lärare var redaktör, har nyligen kommit ut i en andra upplaga.

Våra lärare deltar aktivt och regelbundet i ett flertal nationella och internationella konferenser. I Norden är dessa huvudsakligen Nordic Educational Research Association (NERA), Swedish Educational Research Association (SWERA), Nordisk retorikforskning (NKRF) och Pedagogisk forskning i Skåne/Dialogkonferensen. På internationell nivå deltar vi oftast i European Conference on Educational Research (ECER), Conference of the Comparative and International Education Society (CIES), Conference of the Comparative Education Society of Europe (CESE), Deleuze Studies International Conference och International Society for the Scholarship of Teaching and Learning (ISSoTL). De senaste åren har vi även blivit inbjudna som keynote-talare till flera konferenser (totalt 7 stycken).

Dessutom har vi samarrangerat flera konferenser. Sedan fyra år tillbaka arrangeras den årliga Dialogkonferens Pedagogisk forskning i Skåne i samverkan med Malmö högskola och Högskolan i Kristianstad. Konferensen har ett sextiotal deltagare, varav flera är doktorander. Dialogkonferensen ger en utmärkt möjlighet för doktorander att presentera paper och nätverka. I samverkan med SWERA och tidskriften Pedagogisk forskning i Sverige arrangeras årliga konferenser. Här diskuteras bl. a. forskarutbildning, publicering, meritering och annat som kan vara värdefullt för doktorander; inom SWERA finns även ett doktorandråd. I samverkan med Centrum för Öresundsstudier arrangerades under 2016 två workshoppar kring tvärvetenskapliga teman som t. ex. kunskap och vatten, vilket skapade en mötesplats för unga och seniora forskare. Resultatet av dessa workshoppar blev ett nummer av tidskriften *Gränslös*. Under 2013 organiserade vi en internationell konferens om informations- och kommunikationsteknologier och utveckling (ICT and Development) i Lund, där doktorander kunde medverka. Utanför Sverige har vi samarrangerat en konferens om genus och nya teknologier i Peking (2014), tillsammans med The Chinese Academy of Social Sciences och Nordic Institute of Asian Studies, där också doktorander hade möjligheten att presentera sina avhandlingsprojekt. Under 2012 samarrangerade vi Nordisk retorikforsknings konferens. Många av oss är aktiva i att organisera paneler på de konferenser där vi deltar.

Våra lärare är aktiva som kollegiala granskare för ca 38 olika pedagogiska och andra vetenskapliga tidskrifter. Dessutom ingår flera av oss i redaktionen eller den rådgivande kommittén för bokserier och tidskrifter (totalt 11 bokserier och tidskrifter i och utanför Sverige). Flera lärare har dessutom varit verksamma som sakkunniga i olika sammanhang, vid ansökningar till lektors- och professorstjänster osv. Våra lärare medverkar också som opponenter och betygsnämndledamöter vid ett stort antal disputationer (totalt 59 disputationer på doktorand- och licentiatnivå i och utanför Sverige). Lärarnas undervisningsinsatser och föreläsningar utanför Lunds universitet, nationellt och internationellt, bedömer vi som ett aktivt sätt att bygga samarbetsrelationer och forskningsnätverk som också gynnar våra doktorander. Undervisningsinsatserna inom Sverige innefattade bland annat Göteborgs universitet, Högskolan Kristianstad, Linköpings universitet, Malmö högskola, Stockholms universitet, Umeå universitet, Uppsala universitet och Örebro universitet. De internationella insatserna inbegriper de senaste åren bland annat Danmark, England, Estland, Finland, Kina, Litauen, Norge och Tyskland.

Lärarna vid avdelningen för pedagogik undervisar på flera forskarutbildningskurser på institutions- och fakultetsnivå samt på kurser som samordnas med andra universitet. Vi arbetar kontinuerligt med kurser som ger kunskap om nya teoretiska, metodologiska och empiriska perspektiv samt en bred förståelse för nationell och internationell pedagogisk forskning, såväl historiskt som idag. Flera lärare har varit inblandade i att utforma och undervisa i en vinterskola för doktorander, som hittills har genomförts vid tre tillfällen (2015–2017) i Odense (Danmark), Lund och Kristiansand/Agder (Norge). Vinterskolan har mellan 20 och 30 deltagare och består av flera veckors förberedelsetid, en vecka med intensiv undervisning och seminarier samt examination. De övergripande temana har varit exkludering/inkludering i utbildning, marknadisering och kommersialisering av utbildning samt demokrati och utbildning. Kursutvärderingarna har visat att deltagarna är mycket nöjda med kursernas form, innehåll och genomförandet. Ett aktuellt samarbete med Malmö högskola har resulterat i en gemensam doktorandkurs: Perspektiv på pedagogisk forskning. Under flera år har vi utvecklat och ansvarat för forskarutbildningskursen Högskolepedagogik med didaktisk inriktning. Andra doktorandkurser som vi medverkat eller undervisar i är kurser i vetenskapsteori, diskursanalys samt dekonstruktivism i feminism, etik, politik och utbildning.

För att ytterligare höja kvaliteten i forskningsmiljön kommer vi bl.a. att arbeta med både att höja vår publikationsgrad och att öka det internationella genomslaget av publikationerna. Åtgärderna innefattar bland annat publikationsworkshoppar inom olika forskarmiljöer och projektworkshoppar inom ramen för den institutionsgemensamma forskardagen. I nuläget utvecklas en forskningsstrategi och en handlingsplan för att säkerställa bättre möjligheter för anställda lärare att meritera sig. Strategin innehåller punkter som t. ex. att erbjuda mer sammanhängande tid för forskning och skrivande och att inrätta en mer systematisk uppföljning av hur lärarna använder sin forsknings- och kompetensutvecklingstid.

En annan aspekt som måste förbättras under det kommande året är att ha mer engelskspråkiga forskningsmöten inom våra forskarmiljöer. Medan den av sociologerna inrättade miljön om Familj, migration och välfärd hålls på engelska och samlar flera icke-svensktalande forskare och doktorander från hela institutionen så är de pedagogiskt inriktade miljöerna mycket mer dominerade av det svenska språket. Anledningen är oftast att de texter och ansökningar som ska diskuteras är författade på svenska. Det gör det svårt för icke-svensktalande doktorander och forskare att delta i dessa miljöer och det har en exkluderande effekt på deras möjlighet att integrera sig i ämnet (se även avsnittet om doktorandernas perspektiv). I nuläget har vi en doktorand i pedagogik som inte kan svenska, och som påverkas negativt av denna brist. Lösningen att i stället söka sig till andra (mindre pedagogiskt orienterade) forskarmiljöer kan bara betraktas som tillfällig. Sedan hösten 2014 finns det ett beslut på Sociologiska institutionen om att alla forskningsrelaterade aktiviteter ska vara på engelska, oavsett ämne. Detta beslut måste tillämpas med eftertryck även inom pedagogik.

Underlaget från UKÄ ställer också frågan om hur rutinerna ser ut för att, vid behov, möjliggöra handledarbyten. På Samhällsvetenskapliga fakulteten har vi utarbetade rutiner för att förebygga och hantera konflikter mellan handledare och doktorand. Dessa innefattar bland annat: tydlig information redan från början om vad forskarutbildningen innebär och

vilka förväntningar som finns från institutionens sida, ett informationsmöte för nyrekryterade doktorander om doktorandens rättigheter och skyldigheter där studierektor för forskarutbildningen, representanter för handledarkollegiet och doktorandgruppen samt ansvarig administratör närvarar, en dialog mellan prefekt och/eller studierektor för forskarutbildningen och doktoranden om potentiella handledare (som utses av prefekten), en introduktionsdag på fakultetsnivå med bl.a. information om handledarrelationer, individuella studieplaner där även mål och utmaningar artikuleras, en diskussion om principiella tvistefrågor och konflikter i handledarkollegiet samt ett krav på att prefekt och studierektor ska informeras i ett tidigt skede när det uppstår konflikter mellan doktoranden och handledaren. Då konflikter uppstår har handledaren och doktoranden en skyldighet att formulera en handlingsplan för hur konflikten ska lösas. Om konflikten inte kan lösas på det sättet ska i första hand prefekten kontaktas, och i ett eventuellt senare skede även prodekanen. Enligt högskoleförordningen och fakultetens rutiner har doktoranden rätt till handledarbyte, och ska bytet dessutom genomföras skyndsamt om ingen annan lösning finns, för att inte fördröja avhandlingsarbetet. Universitet erbjuder även professionellt stöd, t. ex. från Sektionen personal, företagshälsovården, fackliga organisationer, doktorandkåren och doktorandombudsmannen; i allvarliga fall kan universitets juridiska avdelning kontaktas.

B. Handledarnas och lärarnas sammantagna kompetens och kompetensutveckling följs systematisk upp i syfte att främja hög kvalitet i utbildningen. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Det viktigaste verktyget för att följa upp och planera lärarnas individuella kompetensutveckling och meritering är det årliga utvecklingssamtalet mellan anställd och prefekt (motsvarande). Samtalet baseras på lärarens redovisning av förra årets forskningsaktiviteter, kompetensutveckling och samverkansinsatser, och syftar till att följa upp planer samt utarbeta strategier för fortlöpande kompetensutveckling. Lunds universitet erbjuder varje termin ett flertal kompetensutvecklingskurser som bl.a. rör frågor kring doktorander och forskarutbildning. Våra lärare har t. ex. gått kurser i doktorandhandledning (obligatorisk kurs), uppsatshandledning, högskolepedagogik, personalrekrytering, ledarskap samt kommunikation och medier. Sociologiska institutionen har dessutom satsat på punktinsatser inom ramen för kompetensutveckling för att förbättra utbildningen på forskarnivå. Ett exempel på detta är ett "stress-seminarium" för handledare. Syftet med seminariet var att visa och förmedla strategier för att främja god hälsa för doktorander.

De viktigaste verktygen för att planera lärarnas kollektiva kompetensutveckling är (1) handledarkollegiet på institutionsnivå, (2) avdelningsmöten i pedagogik, (3) forskarutbildningsdagen (FU-dagen) på institutionsnivå, och (4) utveckling av forskarutbildningskurser på arbetsgrupp-nivå. Handledarkollegiet sammanträder 3–4 gånger per termin, och har som främsta roll för de deltagande lärarnas kompetensutveckling att vara ett forum för olika handledares erfarenheter och diskussioner av forskarutbildningskurser (se mer om handledarkollegiet nedan). Denna process kompletteras på avdelningsnivå av avdelningsmöten som hålls en gång i månaden. FU-dagen arrangeras en gång om året av studierektorn för forskarutbildningen och bygger på teman som föreslås av doktorandrådet. Genomförda FU-dagar har exempelvis behandlat kommunikation med

medier angående forskningsresultat, relationen mellan handledare och doktorand, samt utveckling av individuella studieplaner som verktyg. Slutligen utgör även arbetet med att inrätta, utveckla och utvärdera kurser på forskarnivå ett moment i handledarnas kompetensutveckling. Detta arbete bedrivs på arbetsgrupp-nivå (eller ibland individnivå) och följs sedan upp i handledarkollegiet (se ovan om lärarnas medverkan i doktorandkurser).

Aspektområde: Område, miljö och resurser

Aspekt: Forskarutbildningsmiljö

Bedömningsgrunder:

A. *Forskningen/den konstnärliga forskningen vid lärosätet har en sådan kvalitet och omfattning att utbildning på forskarnivå kan bedrivas på en hög vetenskaplig/konstnärlig nivå och med goda utbildningsmässiga förutsättningar i övrigt. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället både nationellt och internationellt.*

Våra lärare ingår i ett flertal nationella och internationella forskningsnätverk. De nationella nätverken innefattar t. ex. *Posthumanistisk pedagogik*, som har sin utgångspunkt i institutionens forskarmiljö men idag har medlemmar från en rad svenska lärosäten samt från övriga Norden och bland annat resulterat i en antologi (*Posthumanistisk pedagogik*, 2017, Gleerups), och *H-I-E-R* (Human, Industrial, and Employment Relations), ett nätverk för forskning om arbetsmarknads- och arbetslivsfrågor med inriktning mot personalvetenskap. De internationella nätverken innefattar t. ex. det ämnesövergripande nätverket *Scholarship of Teaching and Learning in Higher Education* tillsammans med svenska och sydafrikanska forskare och universitetslärare, *Post-Approaches to Education*, ett nordiskt nätverk inom Nordic Educational Research Association (NERA) som har vuxit markant de senaste åren med medlemmar från såväl Europa som USA, *Tacit Dimension of Teaching and Learning*, ett europeiskt nätverk kring tyst kunskap och dess betydelse för lärande och utbildning, med medlemmar från bl.a. Tyskland, Österrike, Danmark, Norge, Sverige och Nederländerna, ett nätverk om globalisering i utbildning och om digitalisering och nya teknologier i utbildning (båda inom den USA-baserade organisationen Comparative and International Education Society), nätverket *Teachers' Professional Orality*, ett nordiskt forskningssamarbete om lärares muntliga professionsuttryck, *Retorikens didaktik och didaktikens retorik*, ett nordiskt nätverk för forskare och lärare med fokus på utbildnings- och undervisningsfrågor som rör muntlig och skriftlig kommunikation, samt två nätverk om privatisering av utbildning i samarbete med Helsingfors, Tammerfors, Manchester, Göteborg, Reykjavik och Dublin, såväl som med Berlin, Barcelona, Växjö och London, vilket har resulterat i antologin *Private Schools and School Choice in Compulsory Education* (2017, Springer).

En del av avdelningens forskningsprojekt (se punkten ovan) är integrerade i dessa större nätverk; en del av projekten genererar egna, mindre nätverk som också gynnar doktorander, som kan delta i forskningsmöten relaterade till projekten, lära sig om vissa data, metoder eller teorier som används i projekten samt bidra till projekten med egen forskning om det finns överlappningar med avhandlingsarbetet. Att kunna få insyn t. ex. i intervjudata som insamlades i ett projekt om privata skolor i Kina gav stöd till en doktorand som höll på att förbereda sin egen fältforskning och sina egna intervjuguides. Analysen av dessa data gav i sin tur möjlighet att diskutera möjliga och framgångsrika tillvägagångsätt. Pågående forskning presenteras och diskuteras även på de institutionsövergripande lunchseminarierna som äger rum en gång i veckan och ofta innehåller lärarrika inslag om datainsamling, analys och teori. Alla nya publikationer, beviljade projektanslag, medieinlägg osv. distribueras via mejl till alla medarbetare. På så sätt är det lätt för doktorander att få en överblick över vilka intresse- och expertområden som finns på institutionen utöver det som presenteras på seminarier. Det har också visat sig att doktorander blivit hjälpta av institutionens lärare efter ett mejlutskick om doktorandens publikation eller bokrecension, med syftet att ge dem tips om ytterligare material, metoder, teoretiska ingångar osv.

Våra lärare har omfattande samverkansaktiviteter som knyter vår forskning till samhällsutvecklingen. En av våra lärare är koordinator för Center for Global Human Resource Management (CGHRM) i Göteborg, som arbetar med att koppla ihop forskning om arbetslivet med den praktiska verksamheten. En annan lärare är medlem i styrelsen för Centrum för Öresundsstudier, som verkar för att skapa möten mellan forskare som är intresserade av Öresundsregionen. Dessutom har vi haft samarbete med Den Globala Skolan, ett nätverk om globalt lärande för hållbar utveckling, med flera centrala och lokala myndigheter såväl som lärares och vårdpersonals fackföreningar och yrkesförbund i egenskap av rådgivare och konsult, med stadsbiblioteken Malmö och Helsingborg samt Ystads teater, med olika internationella företag och personalavdelningar om kulturmöten, med Nätverk vuxenutbildare i Östergötland, med olika skolor (angående digitalisering, internationellt utbyte osv.), med Cancerfonden, med Räddningstjänst Syd, samt med Folkbildningsuniversitet och andra bildningsförbund i samband med fortbildning av läkare, psykologer, domare, journalister och lärare. Några lärare är också involverade i samverkan med aktörer och institutioner utanför Sverige, t. ex. med det tyska Centret för politisk bildning (Bundeszentrale für politische Bildung) och med kinesiska frivilligorganisationer (NGOer) inom området mänskliga rättigheter och utbildning för migrantbefolkningen. Dessutom har ett flertal av våra lärare medverkat i radioprogram och intervjuer med tidningar, skrivit debattartiklar i dagspress och tidskrifter samt haft eget seminarium på Bok & Biblioteksmässan.

Alla dessa aktiviteter och kontakter har medfört fördelar och konkret stöd för våra doktorander. Våra nätverk har t. ex. använts för doktorander i form av (1) förmedling av forskningskontakter, (2) plattformar för doktorander att presentera sin forskning, (3) akademiskt stöd för doktorandens framtida publikationer, (4) opponering/kritisk läsning av andras paper, (5) möjlighet för doktorander att aktivt planera och samarrangera möten och konferenser, samt (6) medverkan i forskningsansökningar.

Sociologiska institutionen har i nuläget totalt 30 doktorander, varav 18 kvinnor och 12 män. I **pedagogik** har vi fyra aktiva doktorander: En kvinnlig och en manlig doktorand rekryterades via avdelningens utlysning av doktorandtjänster, en manlig doktorand handleds i samarbete med Södertörns högskola (som inte har examensrätt på forskarnivå), och en manlig doktorand blev antagen i pedagogik med ett stipendium från Kina (China Scholarship Council), vilket kompletteras med medel från externa projektanslag som doktorandens handledare har fått beviljade. En tredjedel av institutionens totala antal doktorander har inte svenska som modersmål, medan det bara är en doktorand i pedagogik som inte talar svenska. Majoriteten av institutionens forskningsaktiviteter och såväl institutionens som fakultetens doktorandkurser är på engelska, men arbetsspråket inom pedagogik är inte engelska. Som nämnts i avsnittet ovan kommer vi att jobba aktivt för att förbättra språkvillkoren för våra internationella doktorander. Doktoranden som handleds tillsammans med Södertörns högskola har sin fysiska placering i Stockholm, vilket gör det svårare att inkludera honom i det vardagliga forskningslivet på institutionen. Även här arbetar vi för att ta fram bättre rutiner, vid sidan om våra obligatoriska seminarier inom forskarutbildning, för att säkerställa att doktoranden blir en del av forskningsmiljön på institutionen. Möten med stöd av digitala verktyg som Skype kan vara en del av lösningen och har använts med goda resultat i andra sammanhang.

Sedan några år tillbaka skiljer Sociologiska institutionen inte längre mellan huvudhandledare och biträdande handledare. Arbetsfördelning mellan handledarna, samt procenten av handledning som varje handledare ansvarar för, diskuteras mellan handledarna och doktoranden och fastställs i början av varje kalenderår i den individuella studieplanen. Av våra sex tillsvidareanställda lärare i pedagogik är det fyra som är involverade i handledning av doktorander. En manlig professor handleder tre doktorander, en manlig lektor handleder två doktorander, medan två kvinnliga docenter handleder varsin doktorand. De två övriga kvinnliga lektorerna har ingen doktorandledning alls. Den här fördelningen kan anses vara sned och kan ha en negativ inverkan på (1) hur våra lärare kan meritiera sig, och (2) vilken tillgång doktoranderna har till en mångsidig expertis. Fördelningen är dock en förbättring jämfört med den tidigare situationen då det oftast var professorn som ensam handledde alla doktorander. Sedan tre år tillbaka har vi aktivt arbetat för att fördela handledningen mer jämnt, samtidigt som vi även tagit hänsyn till doktorandernas önskemål och behov. Handledningsmötena är vanligen personliga och har varierande frekvens (men äger vanligtvis rum minst en gång om månaden). Andra forskningsaktiviteter och möten leder till att doktorander och handledare träffas mycket oftare, och även mejlkontakt säkerställer snabb och effektiv kommunikation.

B. *Forskarutbildningsmiljön följs systematiskt upp för att säkerställa hög kvalitet. Resultatet av uppföljningen omsätts vid behov i kvalitetsutvecklande åtgärder och återkoppling sker till relevanta intressenter.*

På Sociologiska institutionen avsätts 25 procent till en heltidstjänst för en biträdande prefekt som ansvarar för institutionens forskning och internationalisering. Denna medarbetare (docent i pedagogik) bevakar forskningsaktiviteterna och arbetar med forskningskvaliteten. I uppdraget ingår även att vara kontaktperson för forskningsrelaterade frågor och att skicka ut kontinuerlig information till personalen om aktiviteter, möten och nätverk relaterade till institutionens forskning. Forskningsstrategiska frågor och aspekter som berör institutionens forskarmiljöer diskuteras vid institutionens årliga internat, samt på den årliga forskardagen. Forskarnätverken och forskarmiljöerna skickar ut regelbunden information om pågående aktiviteter. Exempel på samverkan och möjligheter att utvidga samverkansinsatser presenteras och diskuteras vid flera tillfällen: främst på internatet, på personalmöten (en gång i månaden) och på studiedagen (anordnas varje år i januari). Doktoranderna får genom alla dessa institutionsgemensamma aktiviteter en bra insyn i institutionens forsknings- och samverkansaktiviteter. Till alla seminarier och andra forskningsrelaterade evenemang på institutionen välkomnas och uppmuntras doktoranderna att delta.

Doktoranderna informeras om institutionens forskningsområden vid antagningen. Studierektorn för forskarutbildningen håller årliga individuella utvecklingssamtal där doktorandens behov av planering angående forskning, akademiska nätverk och samverkan diskuteras. Doktorandernas individuella studieplaner som lämnas in i början av varje kalenderår är ett viktigt verktyg för att planera och följa upp mål och delmål i forskarutbildningen; dessa innefattar även hur doktorandernas deltagande i olika forsknings- eller samverkansnätverk och -aktiviteter kan gynna avhandlingsarbetets framtidskridande och doktorandernas kompetensutveckling. I nuläget håller vi på att vidareutveckla de

individuella studieplanerna så att de ska fungera som ett mer nyanserat och effektivt verktyg för såväl planering som uppföljning. Detta inbegriper bl.a. digitalisering av studieplanerna, som planeras vara fullt genomförd 2018. Utvärdering av doktorandkurser utgör ett viktigt moment i kvalitetskontrollen; här behandlas frågor som t. ex. hur kursens innehåll kan knytas till pågående forskning i och utanför institutionen samt till samhällsutvecklingen. Uppföljningen av kursutvärderingarna sker främst inom lärarlag (bestående av lärarna som är inblandade i respektive kurs) men i de fall förändringar av kursplanen blir aktuella går ärendet även genom handledarkollegiet och institutionsstyrelsen (för institutionskurser) och fakultetens forskarutbildningsråd (för fakultetsgemensamma kurser).

En viktig del av kvalitetsgranskningsprocessen är att doktorandkollektivet är representerat i alla relevanta organ, såsom institutions- och fakultetsstyrelse, fakultetens forskningskommitté, prefektrådet och fakultetens forskarutbildningsråd osv. Det innebär att doktoranderna får insyn i och har stora möjligheter att påverka hur forskningen och forskarutbildningen läggs upp.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrunder:

A. *Utbildningen säkerställer genom utformning, genomförande och examination att doktoranderna, när examen utfärdas, visar bred kunskap och förståelse både inom forskarutbildningsämnet och för vetenskaplig metodik/konstnärliga forskningsmetoder inom forskarutbildningsämnet.*

Syftet med forskarutbildningen i pedagogik är enligt allmänna studieplanen "att ge fördjupade kunskaper i pedagogik och att utbilda självständiga och kritiska forskare med bred teoretisk samhällsvetenskaplig kunskap, metodologisk skicklighet och urskillningsförmåga samt förmåga att genomföra forskningsprojekt. Syftet är att ge förståelse av förhållandet mellan samhälle, sociala relationer och individer å ena sidan och pedagogiskt innehåll i lärande, undervisning och utbildning å andra sidan."

Forskarutbildningen omfattar 240 högskolepoäng (hp), varav 165 hp utgörs av avhandlingen, som kan skrivas antingen som en monografi eller som en sammanläggningsavhandling. Kursdelen utgörs av 75 hp. Examinatorer är professorer eller docentkompetenta lärare.

Forskarutbildningen i pedagogik består huvudsakligen av sex dimensioner som ska säkerställa att doktoranden kan uppnå examensmålen:

- a.Handledning,
- b.forskarutbildningskurser,
- c.obligatoriska seminarier,
- d.aktivt och passivt deltagande i seminarier, workshoppar och konferenser,
- e.egen undervisning, och
- f.personalmöten/institutionsdagar.

I innevarande avsnitt, som behandlar examensmålen med avseende på kunskap och förståelse, kommer de sex dimensionerna att beskrivas mer utförligt, eftersom det är första gången de nämns och förklaras. I de följande avsnitten – om examensmålen med avseende på färdighet och förmåga samt värderingsförmåga och förhållningssätt – kommer hänvisningarna till de olika dimensionerna att vara mer kortfattade, och bara den konkreta kopplingen till respektive examensmål kommer att beskrivas.

Vad gäller kunskap och förståelse ska doktoranden för doktorsexamen

1. visa brett kunnande inom och en systematisk förståelse av forskningsområdet pedagogik samt djup och aktuell specialistkunskap inom en avgränsad del av forskningsområdet, och
2. visa förtrogenhet med vetenskaplig metodik i allmänhet och med det specifika forskningsområdets metoder i synnerhet.

a. Handledning:

Handledningen är en viktig del av forskarutbildningen i åtminstone tre avseenden: individuell vägledning och stöd för att planera avhandlingsarbetet med hänsyn till examensmålen och tidseffektivitet, förmedling av expertis angående området pedagogik och doktorandens ämne för avhandlingen samt rådgivning och stöd för doktorandens utveckling som forskare

och lärare. Att handledarna är viktiga i förhållande till hur avhandlingsarbetet fortskrider (återkoppling, uppmuntran etc.) var också något som togs upp som en särskilt viktig aspekt i intervjuerna som fördes med doktoranderna inför självvärderingen. På Sociologiska institutionen utses minst två handledare, varav en måste vara en docent. Doktoranden får totalt 64 timmars individuell handledning per år som är fördelade på de aktuella handledarna efter överenskommelse mellan doktoranden och handledarna. Handledarna ska bevaka doktorandens överblick över forskningsområdet. Något vi har använt är så kallade "action plans" där vi tillsammans med doktoranden identifierar specifika forskningsfält som ska granskas, beskrivas och tillämpas på eget avhandlingsarbete, samt en tidsplan för när olika "action plans" ska vara avslutade (vanligen inom 1–2 månader). Dessa "action plans" kan vara teoretiskt, metodiskt eller empiriskt inriktade. En annan modell är metoddiskussioner och förberedelser i samband med planerad fältforskning. Detta har inneburit diskussioner om t. ex. etnografiska metoder och olika slag av datainsamling. Ett viktigt dokument i handledningsprocessen är den individuella studieplanen där både (del-)målen och eventuella utmaningar beskrivs, samt potentiella tillvägagångssätt för att nå målen och hantera utmaningarna. Den individuella studieplanen är även ett viktigt verktyg för att följa upp tidigare målsättningar.

b. Forskarutbildningskurser:

Kursdelen ska ge doktoranden dels en teoretisk och metodologisk grund i ämnet, dels en möjlighet att studera specialområden av relevans för avhandlingsarbetet. Doktoranderna kan och bör använda sin möjlighet att påverka kursutbud och kursinnehåll efter forskningsbehov och intressen. Alla kurser avslutas med examination, eller har flera examinationsmoment under kursförloppet. En av de intervjuade doktoranderna lyfte fram det positiva med utvärderingsarbetet efter att kursen avslutats, något som i sig upplevdes som ett led i läroprocessen och utvecklingsarbetet. Kursdelen bör i huvudsak genomföras och avslutas under första delen av utbildningen. Doktoranderna har möjligheten att gå fyra olika typer av kurser:

1. Fakultetsgemensamma kurser: Obligatoriska kurser i metod och vetenskapsteori,
2. Institutionsgemensamma kurser (i egen regi eller i samarbete med andra lärosäten): Institutionen erbjuder två teorikurser i varje läsår, samt minst två specialkurser inom minst två av våra tre ämnen. Vid upprättande av nya kurser eftersträvas tvärvetenskap (pedagogik, socialantropologi och sociologi) och ämnessynergier. En lista över specialkurserna hålls uppdaterad på hemsidan. Våra aktuella kurser är t. ex. en kurs om centrala texter i sociologi, socialantropologi och pedagogik och en kurs om interaktionism.
3. Läskurser/litteraturkurser: Varje anställd professor ska erbjuda minst två läskurser/år inom sitt eget forskningsområde; anställda docenter är inte skyldiga, men välkomna, att erbjuda läskurser. Informationen om läskurser sprids via studierektorn för forskarutbildningen.
4. Externa doktorandkurser, t. ex. sommar- eller vinterskolor som hålls i och utanför Sverige. Den ovannämnda vinterskolan som flera av våra lärare har samarrangerat är ett exempel där kursen utlystes i hela Norden.

I enlighet med studieplanen består kursdelen av 22,5 hp i obligatoriska kurser (7,5 hp i vardera vetenskapsteori, kvalitativ och kvantitativ metod). Till detta kommer ytterligare 52,5

hp valfria kurser som doktoranden väljer och planerar i samråd med handledare. Samtliga obligatoriska kurser bör vara avklarade inom de första tre terminerna, och samtliga kurser (75 hp) bör vara avklarade inom de tre första åren av forskarutbildningen.

De externa doktorandkurserna (punkt 4 i listan ovan) tillhör de minst regelbundna undervisningstillfällena i forskarutbildningen. De utgör dock ofta ett viktigt moment i doktorandens utbildning eftersom de i många fall möter doktorandens specifika behov av kunskap i hans specialområde på ett mer skraddarsytt sätt: Expertis om teman, teorier eller metoder som inte är företrädna i våra institutions- eller fakultetsgemensamma kurser kan på så sätt hämtas utifrån. Till exempel kunde en av våra doktorander som forskar om etniska minoriteter i sydvästra Kina gå en doktorandkurs i Linköping om forskningsmetoder i etnicitets- och migrationsvetenskap, vilket bidrog till hans systematiska förståelse av detta specialområde. Information om doktorandkurser utanför institutionen och universitetet sprids via sändlistan av alla som får kunskap om dessa kurser. Ett önskemål som har artikulerats upprepade gånger både från doktorandernas och handledarnas sida är en samordnad nationell informationsresurs där all information om forskarutbildningskurser samlas och tillgängliggörs för alla.

c. Obligatoriska seminarier ("Avhandling på gång")

Det finns ett antal obligatoriska seminarier där doktoranden måste presentera sitt avhandlingsarbete, "Avhandling på gång". Tre formella hållpunkter är tänkta att fungera som hjälp och stöd i de olika faserna av avhandlingskrivandet. Relativt tidigt i arbetet håller doktoranden ett idéseminarium (senast 10 månader efter utbildningens start). Vid detta tillfälle presenteras huvudsakligen avhandlingsprojektets frågeställning, men även dess teoretiska utgångspunkter och planerade metodik bör ingå. Efter ungefär halva avhandlingsarbetet hålls ett mittseminarium, där ett sammanhängande avsnitt ur den kommande avhandlingen presenteras. Presentationen kan avse teori, metodik eller ett analysavsnitt. Till det valda avsnittet ska också fogas en introducerande text där avhandlingens frågeställning, utgångspunkter och metodologiska överväganden presenteras så att det valda avsnittet kan sättas in i sitt sammanhang. Två disputerade forskare utses som särskilda läsare inför mittseminariet. Två veckor före mittseminariet ska ett skriftligt underlag distribueras till medarbetarna via institutionens mejllista. En sista hållpunkt före disputationen utgörs av slutseminariet (tidigast 4 månader före planerad disputation). Till detta bjuds en extern opponent in, och institutionens interna betygsnämndsledamot vid den kommande disputationen är närvarande. Alla seminarier är öppna för alla på institutionen.

d. Seminarier, workshoppar och konferenser

Sociologiska institutionen har en aktiv seminarieverksamhet som erbjuder seminarietillfällen minst en gång i veckan. Förutom vår lunchseminarieserie "Forskning på gång" med presentationer och diskussioner varje tisdag har vi även allmänna seminarier dit externa gäster bjuds in (ca 4 gånger per termin). Institutionens åtta forskarmiljöer arrangerar också flera seminarier (i genomsnitt mellan fyra och sex tillfällen/termin vardera), som kompletteras av större seminarier på fakultets- och universitetsnivå. Doktoranderna har även möjlighet att arrangera sina egna seminarier; t. ex. arrangerade några doktorander i pedagogik seminarier om Emmanuel Levinas, efter att de blivit inspirerade av detta perspektiv i sitt avhandlingsarbete. De allra flesta seminarier handlar om pågående forskning (med institutionens forskare och inbjudna gäster), men det finns också seminarier som är

inriktade mot akademiskt skrivande eller mot framtida karriärvägar. Under de senaste åren har antalet doktorander som lägger fram material på våra lunchseminarier ökat. Ett kriterium för doktorandernas presentationer på lunchseminariet är att de inte ska presentera avhandlingsarbetet i des helhet utan välja en specifik ingångspunkt, såsom en specifik teori eller metod. Denna möjlighet har uppskattats av doktoranderna som ett sätt att betrakta sin forskning från en annan synvinkel.

Alla doktorander uppmuntras att delta i nationella och internationella konferenser under sin tid som doktorand. Konferenspresentationer bidrar till att doktorander systematiskt granskar både sitt eget och ett mer allmänt forskningsområde; ett paper ska kunna tala både till pedagoger allmänt och till specialister. Att aktivt delta i konferenser är därför en utmärkt del av forskarutbildningen. I detta sammanhang bör det uppmärksammas att handledarna – och självfallet också andra medarbetare – spelar en viktig roll, som vägledare till relevanta konferenser och nätverk. Doktorander har utöver sin vanliga budget möjligheten att ansöka om resestipendier ur en särskild fond ("Prof Herman Siegvalds och Fru Hilma Siegvalds fond för pedagogisk och psykologisk forskning"). Under åren har denna fond underlättat doktorandernas konferensdeltagande markant.

e. Egen undervisning

Våra institutionsanställda doktorander har rätt till 20 procent tjänstgöring under sin doktorandtid (vilket leder till en förlängning av doktorandtiden med ett år). De flesta doktorander väljer att bidra till institutionens grundutbildning med egna insatser i form av föreläsningar och seminarier. Med hänsyn till de ovannämnda målen – brett kunnande och systematisk förståelse såväl som förtrogenhet med vetenskaplig metodik – har det visat sig att undervisning i stor utsträckning kan bidra till ökad kunskap och förståelse: Genom att upparbeta och systematiskt strukturera kursinnehållet växer lärarens (liksom doktorandens) kunskap om berörda forskningsområden. Denna process ger även större effekter när kursinnehållet kan relateras till eget avhandlingsarbete. Undervisande doktorander i pedagogik har traditionellt sett varit väl integrerade i vårt lärarkollektiv, vilket innebär olika former av stöd och mentorskap angående undervisning, särskilt i början av forskarutbildningen.

f. Personalmöten och institutionsdagar:

På Sociologiska institutionen har vi ett institutionsgemensamt personalmöte en gång i månaden såväl som möten inom avdelningen för pedagogik (också en gång/månad). Dessa möten används både för den vardagliga organisationen av t. ex. undervisning och seminarieverksamhet men också för mer övergripande frågor såsom etiska riktlinjer i forskningen, forsknings- och utbildningsstrategiska frågor, frågor angående arkivering av forskningsmaterial osv. Avdelningsmötena i synnerhet handlar om att informera varandra om pågående och planerade aktiviteter i forskning, undervisning och samverkan. Som påpekats tidigare så bidrar även den årliga forskardagen, den årliga studiedagen och det årliga internatet till kunskaps- och kompetensutveckling för doktorander. Med avseende på examensmålen för kunskap och förståelse är det främst de forskningsrelaterade aspekterna av dessa möten som kompletterar doktorandens utbildning mot dessa mål.

B. Systematisk uppföljning görs av utbildningens utformning och genomförande i syfte att

säkerställa måluppfyllelsen. Resultaten av uppföljning omsätts i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

De flesta av de ovan nämnda dimensionerna av utbildningens utformning och genomförande innehåller moment av såväl kvalitetssäkring som kvalitetsutveckling.Handledningen är en kontinuerlig process av granskning och återkoppling, kompletterad med mer formaliserade element som den individuella studieplanen. Såväl handledarkollegiet som högskolepedagogiska kurser ger stöd till handledare för att ytterligare utveckla sin handledarkompetens. Forskarutbildningskurser innehåller examinerande moment, och doktoranden får återkoppling både på kursernas seminarier och i form av individuell examination; dessutom bidrar kursutvärderingar samt diskussionen i lärarkollektivet till att kontinuerligt vidareutveckla och vid behov uppdatera kurserna. De obligatoriska seminarierna ("Avhandling på gång") har tydliga mekanismer för kvalitetssäkring. Samtidigt främjar det öppna, kollegiala sättet att hålla seminarierna en ömsesidig läroprocess där handledare och opponenter kan lära av varandra och förbättra t. ex. teknikerna för att ge återkoppling till doktoranden. På ett mindre formaliserat sätt bygger konferenser och workshoppar på kollegial granskning som mekanism för kvalitetsgranskning och återkoppling. I och med att doktorander förväntas rapportera sina konferenserfarenheter både till finansiären och handledaren utgör även detta ett sätt att ta itu med eventuella problem som doktoranderna kan ha i förhållande till examensmålen.

Som ett sista steg inför disputationen har Sociologiska institutionen 2013 inrättat en så kallat "tryckningskommitté". Slutseminariet utmynnar normalt sett i en specifik "att-göra-lista" för att färdigställa slutmanuskriptet. Beroende på listans omfattning och doktorandens arbetssituation varierar tiden från slutseminarium till slutmanuskriptet i normalfallet från fyra till sex månader. När samtliga kurspoäng är registrerade i LADOK och när handledare och doktorand bedömer att slutmanuskriptet är färdigt kallar handledaren till möte med tryckningskommittén. Tryckningskommittén utgörs av doktorand, handledare, intern betygsnämndsledamot och studierektor för forskarutbildningen. Tryckningskommittén går gemensamt igenom det tryckfärdiga manuskriptet för att säkerställa (1) att alla delar finns med, och (2) att de viktigaste synpunkterna från slutseminariet adresserats. Om kommittén bedömer att manuskriptet är tryckfärdigt ger studierektor klartecken att skicka manuskriptet till tryck. Denna rutin har införts efter ett tidigare fall av avbrott av doktorandstudierna mellan slutseminariet och disputationen. Förutom detta undantag har forskarutbildningen i pedagogik haft en bra genomströmning och visat en kontinuerligt hög kvalitet i de avhandlingar som producerats. Vår erfarenhet är därmed att våra mekanismer för kvalitetssäkring och återkoppling har fungerat bra.

Det som kan förbättras är en bättre överblick över planerade läskurser så att informationen når ut till fler doktorander och mer systematiskt kan integreras i forskarutbildningen. Dock har vår erfarenhet visat att läskurser på något sätt måste vara mer skraddasydda än vanliga kurser för att väcka tillräckligt mycket intresse från doktorandernas sida. Ett flertal läskurser eller tematiska kurser har fått ställas in för att det var för få som anmälde sig. Här gäller det att hitta en balans mellan att utannonsera och sammanställa kurser långt i förväg och att behålla en viss flexibilitet angående den tematiska inriktningen och tidsperioden för kursen.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrunder:

A. *Utbildningen säkerställer genom utformning, genomförande och examination att doktoranderna, när examen utfärdas, visar förmåga att planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade (konstnärliga) uppgifter inom givna tidsramar samt såväl i nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet kan presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt. Doktoranderna ska också visa förutsättningar för att såväl inom forskning och utbildning som i andra kvalificerade professionella sammanhang bidra till samhällets utveckling och stödja andras lärande.*

Enligt den allmänna studieplanen ska doktoranden för doktorsexamen

1. visa förmåga till vetenskaplig analys och syntes samt till självständig kritisk granskning och bedömning av nya och komplexa företeelser, frågeställningar och situationer,
2. visa förmåga att kritiskt, självständigt, kreativt och med vetenskaplig noggrannhet identifiera och formulera frågeställningar samt planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar och att granska och värdera sådant arbete,
3. med en avhandling visa sin förmåga att genom egen forskning väsentligt bidra till kunskapsutvecklingen,
4. visa förmåga att i såväl nationella och internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt,
5. visa förmåga att identifiera behov av ytterligare kunskap, och
6. visa förutsättningar för att inom såväl forskning och utbildning som i andra kvalificerade professionella sammanhang bidra till samhällets utveckling och att stödja andras lärande.

Även här utgör de ovannämnda sex dimensionerna av vår forskarutbildning huvudverktygen för att nå examensmålen.

Handledningen påverkar alla dessa delmål i varierande utsträckning, eftersom handledarna såväl är inblandade i utvecklingen av analysprocessen som fungerar som rådgivare och bollplank när det gäller att t. ex. testa nya teorier eller förbereda presentationen av avhandlingsarbete inför konferenser.

Forskarutbildningskurser ger främst stöd för att nå delmålen 1 och 2, medan obligatoriska seminarier anses som viktiga forum där alla delmål spelar en roll: Medan analys och frågeställning är essentiella aspekter av "Avhandling på gång", så bidrar seminarierna också till att doktoranden tydligt formulerar sitt eget bidrag till forskningen, samt lär sig att argumentera för detta på ett övertygande sätt. Dialogen och återkopplingen under seminarierna hjälper doktoranden att utvidga sin horisont, och därmed identifiera behov av ytterligare kunskap.

Övrig seminarieverksamhet samt konferensdeltagande ger i stort sett samma stöd angående delmålen, med ett större fokus på delmålen 3 och 4, samt att det kan skapa en större medvetenhet – beroende på typen av seminarium eller konferens – om hur doktorandens forskning kan bidra till samhällets utveckling (delmål 6). På Sociologiska institutionen arrangerar våra doktorander en PhD Research Day varje december, som kan anses som en konferens med låg tröskel där doktoranderna kan presentera sin forskning. För många doktorander är detta det första tillfället då de presenterar sitt avhandlingsarbete på ett mer sammanhängande sätt, och många använder PhD Research Day även som test inför större konferenser.

Den femte dimensionen – egen undervisning – bidrar särskilt till delmålet 6, men hjälper också till med att identifiera kunskapsglapp (t. ex. i dialog med kritiska studenter). Sedan kan handledning och examination av studenter (i samarbete med disputerade lärare) anses vara ett utmärkt sätt att skärpa sin egen förmåga att analysera och formulera frågeställningar. Slutligen kompletterar särskilt de forskningsrelaterade aspekterna av personalmöten och institutionsdagar doktorandens utbildning mot ovanstående mål.

B. *Systematisk uppföljning görs av utbildningen för att säkerställa att utbildningens utformning och genomförande är av hög kvalitet och att doktoranderna uppnår målen. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.*

Mekanismerna för att säkerställa kvaliteten och att doktoranden uppnår målen samt för att utveckla kvaliteten och ge återkoppling är i stort sett samma mekanismer som beskrivs under ovanstående avsnitt.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Bedömningsgrunder:

A. *Utbildningen säkerställer genom utformning, genomförande och examination att doktoranderna, när examen utfärdas ska visa intellektuell självständighet, (konstnärlig integritet), och vetenskaplig redlighet/forskningsmässig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar. Doktoranden ska också ha nått fördjupad insikt om vetenskapens/konstens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används*

Enligt den allmänna studieplanen ska doktoranden för doktorsexamen

1. visa intellektuell självständighet och vetenskaplig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar; och
2. visa fördjupad insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människans ansvar för hur den används.

I studieplanen sägs även att doktoranden, med avseende på pedagogisk förståelse, skall

- visa förmåga att förena normativ med beskrivande förståelse av pedagogiska företeelser och därvid relatera teori och praktik med beaktande av samhällliga, sociala och individuella aspekter i förhållande till pedagogiskt innehållsliga aspekter.

Även här utgör de ovannämnda sex dimensionerna av vår forskarutbildning huvudverktygen för att nå examensmålen.

Som med de andra målen spelar handledningen en essentiell roll för att doktoranden ska bli en självständig och ansvarig forskare. Det är också handledaren som fungerar som huvudsökande om avhandlingsarbetet behöver etikprövas: I samtal och samråd med doktoranden ska ansökan identifiera möjliga etiska risker som forskningen kan medföra och visa hur dessa risker kommer att hanteras.

Även forskarutbildningskurserna innehåller forskningsetiska frågor och skärper medvetenheten om vad som utgör ett självständigt vetenskapligt arbete. Den fakultetsgemensamma forskarutbildningskursen "Kickstart to Academic Life: Information Management and Publication Process for Social Scientists" kommer från och med höstterminen ha ett betydligt utökat kursmoment om forskningsetiska frågor. Dessa frågor spelar även en roll när avhandlingsarbetet blir granskat inom ramen för de obligatoriska seminarierna, och delaspår tas även upp i andra seminarier. På Sociologiska institutionen har vi två lärare – en av dem en seniorprofessor i pedagogik – som är ledamöter av den lokala etikprövningsnämnden. De har vid olika tillfällen hållit seminarier och fungerat som rådgivare angående forskningsetiska frågor. Forskningsetik var även ett kursmoment i den ovannämnda vinterskolan som våra lärare har utvecklat.

Deltagande i både vetenskapliga och allmänna debatter är viktigt för att främja doktorandens intellektuella självständighet. Inte minst den egna undervisningserfarenheten kan ge exempel på etiska dilemman som präglar vardagen för den forskande studenten, såsom balansgången mellan att arbeta tidseffektivt och ändå generera en självständig

forskningsprodukt. Enligt vår erfarenhet har undervisningsarbetet varit en lärorik process för våra doktorander som hjälpt dem att tydligare identifiera kriterier för vetenskaplig redlighet.

B. Systematisk uppföljning görs av utbildningen för att säkerställa att utbildningens utformning och genomförande är av hög kvalitet och att doktoranderna uppnår målen. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Mekanismerna för att säkerställa kvaliteten och att doktorandens uppnår målen samt för att utveckla kvaliteten och ge återkoppling är i stort sett samma mekanismer som beskrivs under ovanstående avsnitt. Vad gäller forskningsetiska frågor tillkommer en viktig extern granskningsinstans, den lokala etikprövningsnämnden. Skrivandet av ansökningar för etikprövning samt återkopplingen från etiknämnden har visat sig vara en viktig del av avhandlingsarbetet, eftersom det inte bara är etiska frågor som ska tas upp, utan även frågan om i vilket förhållande potentiella risker står till potentiella vinster. Detta hjälper doktoranden att tänka igenom sitt avhandlingsprojekt från ett annat perspektiv och fokusera mer tydligt på syftet och bidraget till forskningen, och har visat sig ha skärpt doktorandens medvetenhet om metodval och analysprocessen. Den generella medvetenheten om etiska problem och frågeställningar är dock fortfarande ganska svagt utvecklad bland många forskare (inklusive pedagoger), och vi kommer att jobba med dessa frågor mer systematiskt i framtiden.

Arbetslivets perspektiv

Bedömningsgrunder:

A. Utbildningen är användbar och förbereder doktorander för ett föränderligt arbetsliv.

Forskarutbildningen i pedagogik förmedlar redskap och verktyg som främst är avsedda för att främja avhandlingsarbetet och därmed den framväxande forskaren; dock kan många kunskaper, t. ex. analys och metoder, också användas i andra, även icke-akademiska sammanhang. Både undervisning och annan institutionstjänstgöring spelar viktiga roller när det gäller doktorandens karriärvägar efter disputationen, eftersom dessa anses som meriterande för många anställningar, inte bara inom den akademiska sfären. Nämnas kan att en av våra före detta doktorander fick anställning på Skolverket efter disputationen. Högskolepedagogisk utbildning omfattande minst två veckor ingår som en obligatorisk kurs för de doktorander som undervisar. Många av våra doktorander möter ett stort medieintresse efter disputationen, vilket ofta leder till nya samarbeten och nätverk. Även under doktorandtiden brukar många av våra doktorander skriva debattinlägg eller vara involverade i andra former av samverkan, såsom offentliga paneldiskussioner. Våra ovan nämnda egna nätverk har hjälpt doktoranderna att bli integrerade i forskningsgemenskapen och utveckla sina egna kontakter.

Den ovan nämnda, obligatoriska Kick-Start Day har som syfte att förbereda doktorander för den akademiska professionen. Institutionens forskardag, som hölls senast i november förra året, ger doktoranderna möjligheten att vid slutet av avhandlingsarbetet presentera ett postdok-projekt; projektbeskrivningen diskuteras av en bedömargrupp och ger viktig återkoppling angående både det vetenskapliga innehållet och strategiska frågor vid ansökan. Externt finansierade projekt möjliggör att doktorander kan meritera sig även som projektmedarbetare; detta kan t. ex. vara viktigt när doktoranden söker ett jobb som inte bara kräver en disputerad forskare utan också förmågan att samarbeta i ett team samt att gemensamt utveckla och följa en projektplan. I nuläget medverkar t. ex. en av våra doktorander i ett externt finansierat projekt om utbildning för etniska minoriteter i Kina. Slutligen främjar vi doktorandernas möjligheter att publicera sig. Den ovan nämnda tidskriften Pedagogisk forskning i Sverige där en av våra lärare är redaktör utgör en utmärkt plattform för doktorander att publicera sig. Vad gäller publicering i internationella tidskrifter så står Sociologiska institutionen för kostnaderna i samband med språkgranskning.

B. Utbildningens utformning och genomförande följs systematisk upp för att säkerställa att den är användbar och förbereder för arbetslivet. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Våra forskarutbildningskurser genomgår kontinuerlig utvärdering och uppdatering för att säkerställa nyttan för doktoranderna i deras forskarutbildning och framtida karriär; den ovan nämnda Kick-Start Day är ett exempel. Tillsammans med doktoranderna har vi tagit fram riktlinjer för doktorandernas undervisning. Studierektor för grundutbildningen har som uppdrag att kartlägga samtliga doktoranders önskemål om undervisning och att skapa en pedagogisk utvecklingsplan för varje doktorand. Den bygger på doktorandens önskemål om hur och på vilken kurs doktoranden anser sig vilja påbörja sin undervisningsutveckling. Därefter är det studierektorn som ansvarar för vad doktoranden ska göra på kursen och som

meddelar den kursansvarige läraren detta. Den enskilde läraren på kursen ska alltså inte kunna påverka detta efter eget önskemål. Slutligen arbetar vi även med att utveckla vår alumniverksamhet både för doktorander och studenter. I samarbete med doktorandrådet har det genomförts fakultetsgemensamma Career Days, som syftar till att visa karriärvägar efter disputationen både inom och utanför akademien.

Doktoranders perspektiv

Bedömningsgrunder:

A. *Utbildningen verkar för att doktoranderna tar en aktiv del i arbetet med att utveckla utbildningen och lärprocesser.*

Sociologiska institutionen i Lund har en stark och mycket levande doktorandkultur. Sedan tidigt 1990-tal har doktorandinflytandet varit väl utvecklat, bland annat genom en doktorandrepresentant (tidigare doktorandassistent). Denna väljs av doktoranderna, utan inblandning av andra kategorier av anställda. Sedan ett antal år tillbaka delas denna post av två doktorander. För deras arbete får de totalt 20 procent nedsättning, som senare omvandlas till förlängning av doktorandtjänsten.

Doktoranderna är representerade i alla organ. Doktorandrepresentanten sitter i institutionsstyrelsen och i forskarutbildningskollegiet (FU-kollegiet) (där man bland annat bereder doktorandkurser, seminarier och annan verksamhet som är knuten till FU). Därtill sitter denna person också med i exempelvis den grupp som antar nya doktorander (som observatör). Doktoranderna har också en plats i övriga arbetsgrupper, såsom arbetsmiljögruppen eller likabehandlingsgruppen.

Vid institutionen finns också ett doktorandråd som är en sammanslutning för att tillvarata doktorandernas intressen på institutionen. Doktorandrådet har normalt möten en gång i månaden. I doktorandrådet kan man ta upp frågor och problem man möter i sitt arbete som doktorand och som man har svårt att hantera på egen hand. Även på fakultetsnivå finns ett doktorandråd, som i intervjuerna framhölls som välfungerande och drivande. Vid Lunds universitet finns därtill en doktorandkår och doktorandombudsman som ger råd, stöd och information under tiden som doktorand.

Doktoranderna i pedagogik omfattas självklart av de doktorandaktiviteter som pågår inom ramen för hela institutionen. Detta innebär inte bara att de deltar i doktorandmöten utan har också inneburit att de vid två olika tillfällen haft uppdraget som doktorandrepresentant. Därmed har tre av de sex doktorander som antagits sedan 2010 (dvs. efter att avdelningen blev en del av Sociologiska institutionen) suttit med i institutionsstyrelsen och i FU-kollegiet. En av de intervjuade hade själv varit doktorandrepresentant och menade att detta var en lärorik tid.

I intervjuerna påpekades att handledarna – och självfallet också andra kollegor – spelar en viktig roll, som introduktörer till relevanta forskningsmiljöer och nätverk. En av doktoranderna framhöll t. ex. att handledaren hade introducerat doktoranden till en rad viktiga nätverk utanför institutionen och att detta var mycket viktigt för hans utvecklings- och läroprocess.

Ett problem som togs upp i intervjuerna med doktoranderna är att avdelningen för pedagogik inte erbjuder några doktorandkurser i allmän pedagogik i egen regi. Avdelningen för pedagogik har (med-)arrangerat ett antal kurser sedan 2010 (alla i samarbete med andra lärosäten) och dessa hölls på svenska, vilket innebar att den doktorand som inte talar svenska inte kunde delta. Under intervjun framkom en viss besvikelse och känsla av

exkludering över att även avdelningsmötena, seminarierna på avdelningen samt arbetet i avdelningens forskargrupper endast hålls på svenska, trots upprepade försök att få till en förändring. Doktoranderna deltar dock i de engelsktalande seminarierna som ges av institutionen, men anser inte att de har så stor nytta av dessa: "de har inte så stor betydelse för ämnet pedagogik. Det har ingen ämnesmässig funktion".

I intervjuerna har det framkommit att vardagen emellanåt upplevs som besvärlig, framförallt eftersom de är få doktorander på avdelningen för pedagogik. Om t. ex. avdelningens anställda inte kommer överens är risken att doktoranderna kommer i kläm. Detta upplevdes som ett arbetsmiljöproblem.

B. Utbildningen följs systematiskt upp för att säkerställa att doktorandinflytandet används i kvalitetssäkring och utveckling av utbildningen. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Sociologiska institutionen arbetar på olika sätt för att säkerställa en bra miljö för doktoranderna.

1. En introduktion på institutionsnivå äger rum tidigt under den nyantagnes första termin på institutionen. Här får nyantagna doktorander information från och tillfälle att tala med prefekt, studierektor för forskarutbildningen, studierektor för grundutbildningen, personalansvarig, skyddsombud och andra personer på institutionen. Även fakulteten anordnar introduktionsdagar för nya doktorander. Dessutom inbjuds alla nyanställda att delta i universitetets "Introduktion för nyanställda". Arrangemanget äger normalt rum en gång per termin. Här behandlas frågor kring t. ex. anställningsvillkor, arbetsmiljö, företagshälsovård, personalorganisationer.

2. Varje hösttermin genomför studierektorn för forskarutbildningen utvecklingssamtal med samtliga doktorander på institutionen. Vid dessa möten diskuteras just arbetsmiljön. Det kan handla om allt från att byta rum, stol eller skrivbord till en besvärlig relation till handledaren, andra kollegor eller stressrelaterade problem. Ofta försöker vi lösa eventuella problem på institutionen, men det finns också stöd på fakulteten om det skulle behövas. Fakulteten har bland annat utarbetat en handlingsplan som ett stöd i arbetet med att förebygga och hantera konflikter mellan doktorander och handledare (se avsnittet om byte av handledare).

3. Den individuella studieplanen är ett viktigt verktyg. När denna revideras (årligen) möts handledarna och doktoranden för ett samtal om hur arbetet med avhandlingen har fungerat och hur arbetet ska planeras det nästkommande året. I dessa diskussioner uppkommer ofta diskussioner om den psykosociala miljön. Även dessa samtal handlar inte sällan om känslan av att vara stressad, och inte riktigt "hinna med" det man planerat.

Doktorandernas synpunkter samlas in i olika fora. Exempelvis kan de i plenum i alla de organ de är representerade i (institutionsstyrelse, FU-kollegium etc.) framföra sina synpunkter på utbildningen, men också genom utvecklingssamtal, där föregående års synpunkter och tankar följs upp och valideras. Den individuella studieplanen används också som ett redskap för att följa upp olika synpunkter. Utvecklingsarbete angående språket (engelska) tas upp i sista punkten.

Jämställdhetsperspektiv

Bedömningsgrunder:

A. *Ett jämställdhetsperspektiv är integrerat i utbildningens utformning och genomförande.*

Institutionens handlingsplan för jämställdhets- och likabehandlingsfrågor ligger som grund även för doktorander. Vi har under 2014 bedrivit ett arbete för att ge alla doktorander på institutionen samma villkor och möjlighet till undervisning. Det har varit en uppfattning bland våra doktorander att processen för hur undervisningen fördelas eller inte tilldelas inte är tillräckligt transparent, och att det ofta beror på vem som är ens handledare som avgör möjligheten till undervisning. Institutionen undersökte fördelningen av undervisningen i förhållande till kön för doktorander/lektorer/professorer. Resultaten av undersökningen sammanställdes och redovisades vid ett personalmöte och den visade att det inte förelåg någon större skillnad mellan den kursnivå kvinnliga och manliga lärare eller doktorander undervisade på. Endast på avancerad nivå i ämnet sociologi kunde vi se att den doktorand som undervisade var en man, men detta var inte tillräckligt som underlag för att dra en slutsats. Det är viktigt att vi fortsätter att kartlägga undervisningsfördelningen för att få en tydlig bild av denna.

B. *Systematisk uppföljning görs för att säkerställa att utbildningens utformning och genomförande främjar jämställdhet. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.*

Förebyggande arbetsmiljöarbete bedrivs systematiskt och ingår som en naturlig del i all verksamhet vid institutionen. Detta görs regelbundet och doktoranderna har en plats i arbetsmiljögruppen. Arbetet omfattar fysiska, psykologiska och sociala förhållanden och ska leda till en god etisk och jämställd miljö på arbetsplatsen och i studiemiljön. Alla doktorander har rätt till en arbets- och studiemiljö där var och ens personliga integritet respekteras utifrån de olika diskrimineringsgrunderna.

Sociologiska institutionen arbetar på olika sätt för att säkerställa en sådan miljö för doktoranderna. Det ovan nämnda seminariet om stresshantering var en punktinsats från institutionsledningen för att skyndsamt erbjuda verktyg för att identifiera och hantera stressmoment; en del av dessa moment relaterades också till aspekter av jämställdhet och likabehandling. Ett mer regelbundet verktyg är institutionens enkät angående den psykosociala arbetsmiljön, vars resultat diskuteras på internatet. Även medarbetar- och doktorandsamtalen (se ovan) utgör viktiga moment för att förebygga och/eller hantera problem angående likabehandling och jämställdhet. Som nämnts tidigare är det mindre den könsrelaterade jämställdheten som ses som ett problem bland doktoranderna i pedagogik, utan snarare exkluderingen av icke-svensktalande doktorander. Eftersom det i nuläget handlar om endast en doktorand har det visat sig svårt att bryta pedagogernas rutiner att använda svenska som forskningsspråk, trots upprepade uppmaningar. Å andra sidan har doktoranden inte utnyttjat de tillfällen då engelskspråkiga seminarier kopplade till pedagogik och utbildningsforskning erbjudits, så det kan delvis vara en fråga att hantera på individnivå. T. ex. genomfördes inte den institutionsgemensamma kursen om centrala texter i sociologi, socialantropologi och pedagogik, som erbjöds nyligen och har en tydlig anknytning till

pedagogik, på grund av bristande intresse. Utan tvivel behövs dock fler forskarutbildningskurser i pedagogik som hålls på engelska. En lösning som vi kommer att arbeta med under vårterminen är att påbörja ett samarbete med utbildningsvetenskap (som nyligen blivit en del av den humanistiska fakulteten) för att kunna erbjuda engelskspråkiga forskarutbildningskurser i pedagogik.